ଅମାବାସ୍ୟାର ଚନ୍ଦ୍ର-

ବାରିଷ୍ଟର ଗୋବିନ୍ଦ ଦାସଙ୍କ 'ଅମାବାସ୍ୟାର ଚନ୍ଦ୍ର' ସର୍ବାଧିକ ପାଠକୀୟ ଆଦୃତିଲାଭ କରିଥିବା ଉପନ୍ୟାସଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟତମ । ବିଜିଗୁପ୍ତ ଓ ରମେଶ କାଉଲଙ୍କ ଜୀବନର ସତ୍ୟନିଷ୍ଠତା ଓ ମାନବିକତା ମଧ୍ୟ ଔପନ୍ୟାସିକଙ୍କ ମାନସିକତାରେ ପ୍ରତିଫଳିତ । ସେଥିପାଇଁ ଉପନ୍ୟାସର ପ୍ରାରଂଭରେ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗପର ଅବତାରଣା କରି ଉପନ୍ୟାସଟିକୁ ଅଧିକ ଆକର୍ଷକ ଓ ଜୀବନ୍ତ କରିପାରିଛନ୍ତି । ପାଠକମାନଂକୁ ଅମାବାସ୍ୟାର ଅନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ ନରଖି ସ୍ୱଚ୍ଛ ଚନ୍ଦ୍ରାଲୋକ ପରି ସ୍ପଷ୍ଟ କରିଦେଉଛନ୍ତି ଉପନ୍ୟାସଟିକୁ । ଅର୍ଥାତ୍ ଏହାକୁ ଯେ, ସେ 'ଚିତ୍ରଲେଖା' ଉପନ୍ୟାସର ଅନୁକରଣରେ ଲେଖିଛନ୍ତି ତାହା ସ୍ୱୀକାର କରିଛନ୍ତି । ଭଗବତୀ ଚରଣ ବର୍ମାଙ୍କ 'ଚିତ୍ରଲେଖା' ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ୧୯୬୪ରେ କାଳଜୟୀ ଉପନ୍ୟାସ ଅମାବାସ୍ୟାର ଚନ୍ଦ୍ରର ସୃଷ୍ଟିହେଲା । ଏହି ସ୍ୱୀକାରୋକ୍ତି ସାହିତ୍ୟ ସର୍ଜକମାନଂକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିରଳ । ତେଣୁ ପାଠକ ରମେଶ କାଉଲର ଚାରିତ୍ରିକ ଦୋଷ ଦୁର୍ବଳତା ଖୋଜିବା ଆଗରୁ ଏହି ଗପରୁ ସାମାଜିକ ଶୃଙ୍ଖଳା, ଭଲ-ମନ୍ଦ ଓ ପାପ-ପୁଣ୍ୟ ସଂପର୍କରେ ସୂଚନା ପାଇଥାଏ । ଏହି ସୂଚନା ଆଧାରରେ ସେ ଉପନ୍ୟାସଟିକୁ ବିଚାର କରିଥାଏ ।

ମାର୍କ ଟ୍ୱେନ୍‌ଙ୍କ ମହାନ ଉକ୍ତିକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିଛନ୍ତି ଔପନ୍ୟାସିକ ଉପନ୍ୟାସର ଆରଂଭରେ, "ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ଗୋଟେ ଗୋଟେ ଚନ୍ଦ୍ର ଏବଂ ସମସ୍ତଂକର କଳଂକ ଅଛି; ଯାହା ସେ କାହାକୁ ଦେଖେଇପାରେନା ।" ଏହି କଳଂକ ଯାହା ସମାଜ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ । ପରିବେଶ ଓ ପରିସ୍ଥିତିରେ ପଡି ବିଜିଗୁପ୍ତ ଓ ରମେଶ କାଉଲ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ କଳଂକିତ ପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହୁଅନ୍ତି । ସମାଜ ସେମାନଂକୁ ଆଖ୍ୟାଦିଏ ପାପୀ । ଔପନ୍ୟାସିକ ସମାଜର ଏହି ଦାୟବଦ୍ଧତାକୁ ବିରୋଧ କରିଛନ୍ତି । "କିନ୍ତୁ ତା ବୋଲି ତୁମର କି ଅଧିକାର ଅଛି ତାକୁ ଜଣେଇବ ଯେ, ସେ ଏଇଆ । ଯାହା ଜଣାଉଛ ହୋଇପାରେ ତା ସତ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟର ପ୍ରକାଶର ଅଧିକାର ତୁମକୁ ଦେଲା କିଏ ?" (ଅମାବାସ୍ୟାର ଚନ୍ଦ୍ର, ପୃଷ୍ଠା-୧୮) ପାପ ପୁଣ୍ୟରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖୁଥିବା ଲୋକଂକୁ ସେ ଘୃଣା କରିଛନ୍ତି । ପୃଥିବୀର ପ୍ରଥମ ପୁରୁଷ-ନାରୀ, ଆଦାମ-ଇଭ୍, ପାପୀ ବା ପୁଣ୍ୟାତ୍ମା ନଥିଲେ । କାରଣ ଜନ୍ମରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଷ୍ପାପ । ମାତ୍ର ଏହି ସମାଜ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଲକ୍ଷ୍ମଣରେଖା ପରି ନିଷିଦ୍ଧ ଗାର ଟାଣିଦିଏ । ତା ଆଡୁଆଳରେ ରହିଲେ ପୁଣ୍ୟାତ୍ମାର ତିଳକଃ; ମାତ୍ର ତାକୁ ଟପିଲେ ଆଖ୍ୟା ପାଇବ ଭ୍ରଷ୍ଟ, ପାପୀ ଓ ବିଚ୍ୟୁତ । ପାପ-ପୁଣ୍ୟର ଏହି ରେଖାକୁ ଔପନ୍ୟାସିକ ବିରୋଧ କରିବା ସହିତ ରୀତିଯୁଗୀୟ କାବ୍ୟାଦର୍ଶ ନ୍ୟାୟରେ ଅର୍ଥାତ୍ ରୀତିଯୁଗୀୟ କବିମାନେ ସେମାନଂକ କାବ୍ୟକୁ କେଉଁପ୍ରକାର ପାଠକ ପଢିବେ ବା ରସାସ୍ୱାଦ କରିବେ ଯେପରି ସେମାନେ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରୁଥିଲେ ସେହିପରି ଗୋବିନ୍ଦ ଦାସ ମଧ୍ୟ ଏଠାରେ ସ୍ପଷ୍ଟ କରିଦେଇଛନ୍ତି । ତେଣୁ ସେ ତାଂକର କାଉଲଙ୍କୁ ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସମର୍ପଣ କରିନାହାନ୍ତି ।

ଏ ସଂପର୍କରେ ସୂଚନା ଦେଇ ସେ କହନ୍ତି- “ଯିଏ ପାପା ପୁଣ୍ୟକୁ ସମାଜରେ ତତ୍କାଳୀନ ମୂଲ୍ୟବୋଧରେ ବିଚାର ନକରି, ମନୁଷ୍ୟତାର ନିକିତିରେ ତଉଲି ପାରିଛି, ସେହିପରି ମହାନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ହାତରେ ମୋର ଏହି କାଉଲଙ୍କୁ ସମର୍ପି ଦେଉଛି ।”

ବାରିଷ୍ଟର ଗୋବିନ୍ଦ ଦାସ ଉପନ୍ୟାସଟିରେ ପାପ ପୁଣ୍ୟର ତର୍ଜମା ଓକିଲାତିଆ ଶୈଳୀରେ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ଉପନ୍ୟାସ ଆରଂଭରେ ବିଜିଗୁପ୍ତ ଓ କୁମାରଗିରି ପ୍ରସଂଗ ଅବତାରଣା କରିଛନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରସଂଗ ମାଧ୍ୟମରେ ସେ ପାଠକ ସଚେତନ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି । ଏହାପରେ ପାଠକ ଯେତେବେଳେ ରମେଶ କାଉଲ ସଂପର୍କରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପଢିବ, ତା ମନରେ ପୂର୍ବରୁ ଥିବା ପାପ-ପୁଣ୍ୟର ସଂଜ୍ଞାଦେଇ ବିଚାରକରିବ । କାହା ସହିତ ରମେଶ କାଉଲର ସାଦୃଶ୍ୟ ରହିଛି ? ବିଜିଗୁପ୍ତ ନା କୁମାରଗିରି ? ଗୁରୁ ରତ୍ନାକର ତାଂକର ଶିଷ୍ୟ ଶ୍ୱେତାଙ୍କ ଓ ବିଶାଲଦେବଙ୍କୁ ପଚାରିଥିବା ସେଇପ୍ରଶ୍ନ । ଏହି ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପାପୀ କିଏ ? ଶ୍ୱେତାଙ୍କ କହିଲେ, “ମହାପ୍ରଭୁ ! ବିଜିଗୁପ୍ତ ଭଗବାନଙ୍କ ଅବତାର ପରି । ସଂସାରରେ ସେ ଶାନ୍ତ ମହତ୍ୱର ଜୀବନ୍ତ ପ୍ରତିମା । ତାଂକର ହୃଦୟ ବିଶାଳ, ମନୁଷ୍ୟତା ଅସୀମ, ତ୍ୟାଗ ଅକଳନୀୟ କିନ୍ତୁ କୁମାରଗିରି ? ସେ ସ୍ୱାର୍ଥପର ପଶୁ । ନିଜର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସିଦ୍ଧିପାଇଁ ସମସ୍ତ ଜଗତକୁ କରିଛି ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ । ନିଜର ତଥାକଥିତ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଉପଭୋଗ ପାଇଁ ପ୍ରକୃତିର ନିୟମକୁ ଅବଜ୍ଞା କରିଛି । x x x ସମୟ ଓ ସୁଯୋଗର କି କଦର୍ଯ୍ୟ ଅପବ୍ୟବହାର ! ସେଥିରେ ନା ଅଛି ଗୌରବ, ନା ଅଛି କିଛି ମହତ୍ୱ । ସେ ହେଉଛି ପାପୀ । ଆମର ଏ ବିଜିଗୁପ୍ତ ପାଖରେ ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ।” (ଅମାବାସ୍ୟାର ଚନ୍ଦ୍ର, ପୃଷ୍ଠା-୩)

ବିଶାଳଦେବ ମଧ୍ୟ ଦେଲେ ସେହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତର । ମାତ୍ର ତାଂକ ବିଚାରରେ ପାପୀ ହେଲେ ବିଜିଗୁପ୍ତ । ସେ କହିଲେ, “ମହାପ୍ରଭୁ ! ଯୋଗୀ କୁମାରଗିରି ଅଦମ୍ୟ ଓ ମହାନ୍ । ସେ ନିଜର ଅହଂକୁ, ନିଜର କାମ ମୋହକୁ, ଯାହା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସଂକୁଚିତ କରେ, ବିଚ୍ୟୁତ କରେ, ତାକୁ ଦମନ କରିପାରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଜ୍ଞାନ, ତାଙ୍କର ଐଶ୍ୱରିକ ଶକ୍ତିର ପଟାନ୍ତର ନାହିଁ । ଆଉ ଏ ବିଜିଗୁପ୍ତ- ସେ ପାର୍ଥିବ ସମ୍ଭୋଗର ହୀନ ଦାସ, ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳ ଭୋଗ-ବିଳାସର ପୁତଳିକା । ତାର ହୃଦୟ, ତାର ମନୁଷ୍ୟତା, ତାର ତଥାକଥିତ ତ୍ୟାଗ ସବୁ ଏଇ ପାର୍ଥିବ ସୁଖ ପାଇଁ ନିୟୋଜିତ । ପାପର ଜୀବନ୍ତ ଉଦାହରଣ ଏଇ ମ୍ଳେଛ ବିଜିଗୁପ୍ତ ।”

ପାଟଳିପୁତ୍ରର ଗୁରୁ ରତ୍ନାକର ଶିଷ୍ୟ ଦ୍ୱୟଙ୍କର ପାପ-ପୁଣ୍ୟ ସଂପର୍କରେ ମତାମତ ଶୁଣିସାରି ଉପସଂହାରରେ କହିଲେ, “ପାପ ପୁଣ୍ୟ ମାନସିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ପରିଣାମ । ବ୍ୟକ୍ତିର ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀର ଉପସଂହାର । x x x ବ୍ୟକ୍ତିର ବିଚାର ପାଇଁ ତତ୍କାଳୀନ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ଧାର୍ଯ୍ୟ ସୀମା ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ଯୁଗେଯୁଗେ ବ୍ୟକ୍ତିର ବିଚାର ହୋଇଛି ତାର ମନୁଷ୍ୟତା ଜରିଆରେ ।” (ଅମାବାସ୍ୟାର ଚନ୍ଦ୍ର, ପୃଷ୍ଠା-୧୧) ଏହାକୁ ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଗ୍ରହଣ କରି ଗୋବିନ୍ଦ ଦାସ ତାଂକ କାଉଲର ଅମାବାସ୍ୟା ପରି

ଅନ୍ଧକାର ଦିଗଗୁଡ଼ିକ ଯଥା- ମଦ୍ୟପାନ, ଲଂପଟତା ଓ ଚରିତ୍ରହୀନତା ଇତ୍ୟାଦି କିପରି ତାର ମହାନ୍ ମନୁଷ୍ୟତା ପାଖରେ ନିଷ୍ପ୍ରଭ ଓ ଗୌଣ ହୋଇଯାଇଛି ତାହା ସୂଚେଇଛନ୍ତି । ଉପନ୍ୟାସ ନାୟକ ରମେଶ କାଉଲ ନୀରା, ମାୟା, ଲତା, ମିସ୍ ଜେନି, ବାଇଜୀ, ମନୀଷା ଇତ୍ୟାଦି ନାରୀ ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ସହ ଅଂତରଂଗ ହୋଇଛନ୍ତି । ସମାଜ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଲକ୍ଷ୍ମଣରେଖାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଛନ୍ତି । ପୁଣ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିବାର କୌଣସି ଲାଳସା ରଖିନାହାନ୍ତି । ଜୀବନର ବିଭିନ୍ନ ଦୁଃଖ, ଲାଂଛନା, ବେଦନା ସତ୍ତ୍ୱେ ହୃଦୟଭରି ଉପଭୋଗ କରିଛନ୍ତି ସବୁକିଛି । ଆନନ୍ଦ ପ୍ରାପ୍ତିର ଦୁର୍ବାର ଲାଳସା ଓ ମଣିଷକୁ ଭଲପାଇବାର ଆବିଳତା ଯୋଗୁଁ କାଉଲ ଏହି ଉପନ୍ୟାସରେ ଆଂଟି ହିରୋ ଭାବେ ଉଭା ହୋଇଛନ୍ତି । ଦୀର୍ଘ ଅର୍ଦ୍ଧଶତାବ୍ଦୀ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ସତ୍ତ୍ୱେ ପାଠକମାନଙ୍କ ପାଖରେ କାଉଲ ଏବେ ବି ଚିରସବୁଜ ।

କାଉଲ ଜଣେ ବହୁନାରୀ ଭୋଗୀ, ମଦ୍ୟପ, ଜୁଆଡ଼ି ଓ ଲଂପଟ ଚରିତ୍ର । ତଥାପି ତା ଭିତରେ ଥିବା ମାନବିକତା ଓ ଦୀପ୍ତ ଚେତନା ପାଇଁ ସେ ମହାନତାରେ ଉଦ୍‌ଭାସିତ ହୋଇଉଠୁଛି । ତା ପାଖରେ ନାହିଁ ଯନ୍ତ୍ରଣା ବା ଅନୁଶୋଚନା । ବିଜୟ ପାଇଁ ନାହିଁ ଆଗ୍ରହ, ନାହିଁ ପରାଜୟର ଗ୍ଲାନି । ତା ଜୀବନର କଳଙ୍କ ଓ ଚରିତ୍ରହୀନତା ମଧ୍ୟରେ ମହତ୍ତ୍ୱର ଉପଲବ୍ଧି କରିଛନ୍ତି ଲେଖକ । "ତୁମର କଳଙ୍କ ଯିଏ ଦେଖିବ, ସେ ଏ ଆଲୋକକୁ ମଧ୍ୟ ଅବଜ୍ଞା କରିପାରିବ ନାହିଁ । x x x ତୁମ ଜୀବନରେ କିଛି ବିଡ଼ମ୍ବନା ନାହିଁ, କିଛି ପ୍ରତାରଣା ନାହିଁ, କିଛି ହିପୋକ୍ରାସୀ ନାହିଁ । ତୁମେ ସତ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁ ପରି, ତୁମେ ଚିରଞ୍ଜୀବୀ- ଅନ୍ଧକାର ପରି ।" (ଅମାବାସ୍ୟାରେ ଚନ୍ଦ୍ର- ପୃଷ୍ଠା-୧-୨)

ଗୋବିନ୍ଦ ଦାସ ଉକ୍ତ ଉପନ୍ୟାସରେ କେବଳ କାଉଲର ମାନବିକତା ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି ତାହା ନୁହେଁ, ସମସ୍ତ ନାରୀ ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କର ମହାନ ତ୍ୟାଗ ଓ ମାନବୀୟ ସମ୍ବେଦନା ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଗୁରୁତ୍ୱାରୋପ କରିଛନ୍ତି । ମାଟ୍ରିକ୍ ପାଶ୍ କରୁକରୁ ନୀରା ରୁଗ୍ଣ ମାତା ଓ ବୃଦ୍ଧ ପିତାଙ୍କ ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇଛି । ଜୀବନ ଯୁଦ୍ଧରେ ଲଢିବା ପାଇଁ ଟାଇପିଷ୍ଟ, ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ଓ ସେଲସ୍ ଗାର୍ଲ ଭାବେ ନିଜକୁ ନିୟୋଜିତ କରିଛି । ପରିଶେଷରେ ଦେହ ବ୍ୟବସାୟ । ମାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟ ବୃଦ୍ଧ, ରୋଗୀଣା ଓ ଅସହାୟ ପିତା-ମାତାଙ୍କ ସେବା । ଯିଏ ବାପା-ମାଙ୍କ ପାଇଁ ନିଜ ଜୀବନର ସବୁକିଛି ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଇପାରେ ତା ଠାରୁ ମହାନ୍ ଆଉ କିଏ ? ଗୋଟିଏ ନାରୀର ଇଜ୍ଜତ ଠାରୁ ବଡ ଆଉ କିଛି ହୋଇନପାରେ । ନୀରା ସେତକ ମଧ୍ୟ ତା ବାପା-ମାଙ୍କ ପାଇଁ ଭୃକ୍ଷେପ କରିନାହିଁ । ସେହିପରି ବେଶ୍ୟା ମାୟା ମଧ୍ୟ ଅସୁସ୍ଥ କାଉଲ୍‌କୁ ସେବାକରି ସୁସ୍ଥ କରିଛି । ଆଉ ବାଇଜୀ ଏକ ଅଜଣା ଯୁବକକୁ ବଂଚାଇବାକୁ ଯାଇ ପୋଲିସ ଆଗରେ ମିଛ ବୟାନ ଦେଇଛି । ସେଇ ଅପରିଚିତ ଯୁବକ ପାଇଁ ନିଜର ବ୍ୟବସାୟ, ନୃତ୍ୟ, ସଂଗୀତ ତ୍ୟାଗକରି ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ ହୋଇଛି । ବାଇଜୀ ଏଠାରେ ଏକ ଆଦର୍ଶ ନାରୀ ଚରିତ୍ର । ମଣିଷ ପ୍ରତି ମଣିଷର ତ୍ୟାଗ, ଭଲପାଇବାକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇ ବାଇଜୀ କହିଛି- "ଯାହାକୁ ତୁମେ

ଅନ୍ତର ଦେଇ ଭଲପାଅ, ତା ପାଇଁ ଭିକାରୀ ସାଜିବାରେ ସେ କି ଗୌରବ !--- ମୁଁ ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ ହେଲି ଅର୍ଥରେ; କିନ୍ତୁ ହୃଦୟରେ ହେଲି ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଶାଳିନୀ ।" (ଅମାବାସ୍ୟାରେ ଚନ୍ଦ୍ର, ପୃଷ୍ଠା- ୮୦) ସେହି ଯୁବକ ପାଇଁ ସେ ଅନୁଭବ କରିଛି ମାତୃତ୍ୱର ପରମ ଆନନ୍ଦ । ବାଇଜୀର ଜୀବନ ପାତ୍ର ପୂରି ଆସୁଥିବା ସମୟରେ ସେହି ଯୁବକର ମୃତ୍ୟୁ ତାକୁ ଶକ୍ତ ଆଘାତ ଦେଇଛି । ମାତ୍ର ସେ ଭାଂଗି ନପଡି ନିଜର ପିଲା ପାଇଁ ପୁଣି ସେ ଆରଂଭ କରିଛି ମୁଜୁରା । ସ୍ୱଷ୍ଟ ଭାବରେ ଜଣେଇଦେଇଛି, ମାତା ପକ୍ଷରେ ଶିଶୁ ପାଇଁ କୌଣସି ତ୍ୟାଗ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ପରିବେଶ ଓ ପରିସ୍ଥିତର ତାଡନାରେ ନବଜନ୍ମ ଲାଭ କରିଛନ୍ତି ନିର୍ମଳା ଓ ନମିତା ଯଥାକ୍ରମେ ନୀରା ଓ ବାଇଜୀ ଚରିତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ । ମାତ୍ର ମଣିଷପଣିଆରେ ସେମାନେ ହୋଇପାରିଛନ୍ତି ନମସ୍ୟ ।

ଉପନ୍ୟାସରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ନାରୀ ଚରିତ୍ରମାନଂକର ମହନୀୟତା ପାଇଁ କାଉଲ୍ ହୋଇପାରିଛି ଏତେ ସାର୍ଥକ । ଏହି ନାରୀମାନଂକର ପ୍ରେମ, ଭଲପାଇବା, ମାନବିକତା, ଆତ୍ମତ୍ୟାଗ, ବଳିଦାନ କାଉଲକୁ ଏକ ପ୍ରେମିକ ପୁରୁଷ ଭାବରେ ଚିହ୍ନେଇଦେଇଛି । ଦେଶ, ବିଦେଶର ବହୁ ନାରୀ ଭୋଗ ସତ୍ୱେ ସେ ଚାହିଁଛି ତାର ପ୍ରିୟନାରୀର ଏକନିଷ୍ଠ ପ୍ରେମ । କାଉଲର ମନର ମାନସୀ ମନୀଷା । ବିଜିଗୁପ୍ତଙ୍କ ଚିତ୍ରଲେଖା । ପାଟଳିପୁତ୍ରର ସ୍ୱନାମଧନ୍ୟା ନର୍ତ୍ତକୀ ଚିତ୍ରଲେଖା ପାଇଁ ବିଜିଗୁପ୍ତ ହେଲେ ରାଜ୍ୟହୀନ, ଅର୍ଥହୀନ ଓ ଗୌରବହୀନ । ସେହିପରି ମନୀଷା ପାଇଁ କାଉଲ ହେଲେ ନିଃସ୍ୱ । ଦୁଃସାଧ୍ୟ କ୍ୟାନସର ରୋଗରୁ ମଣିଷାକୁ ରକ୍ଷାକରିବା ପାଇଁ ନିଜ ଜୀବନଯାକର ସମସ୍ତ ଅର୍ଥ ସର୍ବୋପରି ନିଜର କାରଖାନାକୁ ମଧ୍ୟ ପାଣି ଦରରେ ବିକ୍ରି କରିଦେଇଛନ୍ତି । ନିଜର ସୁଖ ପାଇଁ ସବୁକିଛି କରୁଥିବା ଏହି ମଣିଷ ପ୍ରେମ ପାଇଁ, ଭଗବାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ହୋଇଛନ୍ତି । "ଭାବୁଥାନ୍ତି ଯଦି ତୁମେ ଭଗବାନ କେଉଁଠି ଥାଅ, ଏ ଦୂର ଆକଶରେ, ତାହେଲେ ବଂଚାଅ ମୋ ମନୀଷାକୁ । ତାର ମଙ୍ଗଳକର ।" (ଅମାବାସ୍ୟାର ଚନ୍ଦ୍ର, ପୃଷ୍ଠା- ୧୨୯)

ବିଜିଗୁପ୍ତ ଓ ରମେଶ କାଉଲ ଆତ୍ମସମୀକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି । ନିଜର ଦୟନୀୟ ସ୍ଥିତି ଓ ସମାଜର କଟାକ୍ଷ ପାଇଁ ନିଜ ନିଜର ପ୍ରେମର ନିକଟତର ହେବାକୁ ଦ୍ୱିଧା ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ମନୀଷାର ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସଂବୋଧନରେ କାଉଲ ଭାବିଛନ୍ତି, "ରାବଣ ବି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ହୋଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତ ରାବଣ ନୁହେଁ; ତଥାପି କାହିଁକି ଅଭିଯୋଗ ଏ ସମାଜର ?" ଆହୁରି ମଧ୍ୟ କାଉଲ ଦେଶାଇ ସହିତ ତୁଳନା କରି ନିଜକୁ ଛୋଟ ଭାବିଛନ୍ତି । ସେହିପରି ବିଜିଗୁପ୍ତ, ଶ୍ୱେତାଙ୍କ ଓ କୁମାରଗିରିଙ୍କ ସାମ୍ନାରେ ଅସହାୟ ହୋଇପଡିଛନ୍ତି । ଔପନ୍ୟାସିକଙ୍କ ଭାଷାରେ, "କାଉଲ ଭାବିଲେ ନିଜର କଥା । ତୁଳନା କଲେ ଦେଶାଇ ସାଂଗରେ- ମନୀଷାଙ୍କ ଜୀବନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ, ଜ୍ଞାନ, ପ୍ରତିଷ୍ଠା, ଶିକ୍ଷା ରୂପରେ ଏ ଦେଶାଇ ହେଉଛି ମନୀଷାଙ୍କ ଆଦର୍ଶ ରାମଚନ୍ଦ୍ର । ... ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପରି ନିୟମିତ ନିର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଟ ଏ ଦେଶାଇ । କିନ୍ତୁ ସେ ନିଜେ ? ଏକ ନୀତିହୀନ, ଚରିତ୍ରହୀନ, କକ୍ଷଚ୍ୟୁତ

ସାମଗ୍ରୀ । ଯାହାର ଅତୀତ କୁତ୍ସିତ, ବର୍ତ୍ତମାନ କଳଙ୍କିତ, ଭବିଷ୍ୟତ ଅନ୍ଧକାର ।” ଜୀବନର ଏତେ ପାପ, ଅସହାୟତା ଓ ହତାଶା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରେମର ଦୀପ୍ତିରେ ଏମାନେ ତେଜୀୟାନ ।

ଚିତ୍ରଲେଖା ହେଉ ବା ମନୀଷା ଏମାନେ ରୂପ, ରଂଗ ଓ ସଂପଦ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଭଲପାଇଛନ୍ତି ପୁରୁଷପଣିଆକୁ ଓ ମାନବିକତାକୁ । ଅର୍ଥ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ବଦଳରେ ପ୍ରେମ ଓ କରୁଣାରେ ଭରିଯାଇଥିଲା ଏମାନଙ୍କ ହୃଦୟ । ଚିତ୍ରଲେଖା କହିଛି, ମୁଁ ଚାହେଁ ଏହି ମନୁଷ୍ୟଟିକୁ । ହେଉପଛେ ରଂଗହୀନ, ସଂପଦହୀନ, ଗୌରବହୀନ- କିନ୍ତୁ ହୋଇଥିବ ବିଜିଗୁପ୍ତ । ସେହିପରି ମନୀଷା ଜୀବନର ଅନ୍ତିମ କ୍ଷଣରେ ଦେଇଥିବା ଚିଠି କାଉଲଙ୍କୁ ଦେବାପାଇଁ ଯେତେବେଳେ ଖୋଜାଯାଇଛି, ସେତେବେଳେ କାଉଲ ନିରୁଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ଔପନ୍ୟାସିକ ମନୀଷାର ଭଲପାଇବା, ପବିତ୍ରତା ସଂପର୍କରେ ସୂଚନା ଦେଇଛନ୍ତି । କାଉଲ, ଯଦି କେବେ ସମୟ ପାଅ, ଯିବ ମନୀଷାର କୋଠରୀକୁ । ସେ ସ୍ଥାନ ଯେକୌଣସି ମନ୍ଦିର ମସ୍‌ଜିଦ ଠାରୁ ଆହୁରି ପବିତ୍ର । ଆହୁରି ମହୀୟାନ୍ । ହୁଏତ ସନ୍ଧାନ ପାଇବ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁବ୍ଧ ଅଶାନ୍ତ ଆତ୍ମା ଘୂରିବୁଲୁଛି ତୁମର ଟିକିଏ ଦର୍ଶନ ପାଇଁ; ଟିକେ ପରଶ ଲାଗି । ଏଠାରେ ପୁରୁଷ-ନାରୀର ଦୈହିକ ଆକର୍ଷଣ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଥିବା ଶାଶ୍ୱତ ପ୍ରେମ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଛି । ଯାହା ସମାଜ ଅଖିରେ ଅନନ୍ତ ପାପର ମୂଳଉତ୍ସ । ମାତ୍ର ଔପନ୍ୟାସିକ ପୁରୁଷ-ନାରୀର ସଂପର୍କ ଚିତ୍ରଣ କରିବାରେ ନିଜର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟତାତ୍ତ୍ୱିକ ଦୃଷ୍ଟିଭଂଗୀର ପ୍ରୟୋଗ କରିଥିବାରୁ ଏହା ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପ୍ରେମରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଇଛି । ଘୃଣା ପରିବର୍ତ୍ତେ ସମସ୍ତ ଚରିତ୍ର ପାଇଛନ୍ତି ପାଠକୀୟ ସଂବେଦନା । ଏହି ସମାଜ ନିର୍ଘଂଟ ପାପ ସମସ୍ତଙ୍କ ଚରିତ୍ରକୁ ମଳିନ କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତାରେ ମହିମାନ୍ୱିତ କରିଛି ।

‘ଅମାବାସ୍ୟାର ଚନ୍ଦ୍ର’ ଏକ ପାଠକପ୍ରିୟ ଉପନ୍ୟାସ । ଏହା ପାଠକଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦ ଦିଏ, ସୁନ୍ଦର ଜୀବନ ବଂଚିବାକୁ ଖୋରାକ ଦିଏ, ପାପ-ପୁଣ୍ୟର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଯିବାକୁ ସାହସ ଯୋଗାଏ । ଉପନ୍ୟାସ ମାଧ୍ୟମରେ ବ୍ୟର୍ଥତା ଓ ବିଷାଦକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ପ୍ରେରଣା ଯୋଗାଉଥିବା ବାରିଷ୍ଟର ଗୋବିନ୍ଦ ଦାସ ବିଜିଗୁପ୍ତ, ଚିତ୍ରଲେଖା ଓ କୁମାରଗିରିଙ୍କର ଗୋଟେ ତ୍ରିକୋଣୀୟ ରୋମାଂଚଭରା ପ୍ରେମକାହାଣୀର ଅବତାରଣା କରି ଉପନ୍ୟାସଟିକୁ ରସୋଦ୍ଦୀପ୍ତ କରିପାରିଛନ୍ତି । ଏହା ମାଧ୍ୟମରେ ପାପ-ପୁଣ୍ୟର ଏକ ସଂଜ୍ଞା ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ଫଳରେ ପାଠକ ସଚେତନ ଭାବରେ କାଉଲ ଚରିତ୍ରକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିବାର ସୁଯୋଗପାଇବ । ସବୁଠାରୁ ବଡକଥା ହେଲା ଚିତ୍ରଲେଖା ଉପନ୍ୟାସର କେଉଁ ଅଂଶ ଦ୍ୱାରା ସେ ପ୍ରଭାବିତ ତାହା ଉପନ୍ୟାସ ପ୍ରରଂଭରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା ତାଂକ ସାଧୁତାର ଓ ମାନବିକତାର ପରିଚୟ ଦିଏ । ଯାହା ସାଧାରଣତଃ ନିଆରା । ଯେଉଁ ମାନବିକତାର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦୀପ୍ତିରେ ମହୀୟାନ ହୋଇଛନ୍ତି ଉପନ୍ୟାସର ନାୟକ ରମେଶ କାଉଲ । ଏଥିପାଇଁ ଔପନ୍ୟାସିକ ଗୋବିନ୍ଦ ଦାସ, ତାଂକ ଉପନ୍ୟାସ ‘ଅମାବାସ୍ୟାର ଚନ୍ଦ୍ର’ ଓ ଉପନ୍ୟାସ ନାୟକ ରମେଶ କାଉଲ ସମସ୍ତେ ପାଠକ ପାଖରେ ମହାନ୍ ହୋଇପାରିଛନ୍ତି ।

ବିଜିଗୁପ୍ତର ମହାନତା ଓ ଚିତ୍ରଲେଖା ସହ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପ୍ରେମର ନୈସର୍ଗିକ ଆନନ୍ଦ ସହିତ ଭଣ୍ଡ ପାଷଣ୍ଡ ଯୋଗୀ କୁମାରଗିରିଙ୍କର ଅଧଃପତନକୁ ଯେପରି 'ଚିତ୍ରଲେଖା'ରେ ଦର୍ଶାଯାଇଛି ସେହିପରି ସାଂପ୍ରତିକ ଅଭିଜାତ ବର୍ଗର ସ୍ଖଳନକୁ ଗୋବିନ୍ଦ ଦାସ ସୌମେନ ଚରିତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ସୁନ୍ଦର ଭାବେ ଦର୍ଶାଇପାରିଛନ୍ତି । କେବଳ ନାରୀର ଦେହ ଏମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସବୁକିଛି । ସୌମେନ୍ ନୀରାର ଭଲପାଇବା, ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସରଳତାର ସୁଯୋଗ ନେଇଛି ଓ ତାକୁ ଉପହାସ କରିଛି ଓ ତାଚ୍ଛଲ୍ୟ କରିଛି । ମାତ୍ର ନୀରାର ରୂପ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ବୁଦ୍ଧିମତା ପାଖରେ ଭୂଲୁଂଠିତ ହୋଇଛି ତାର ଅର୍ଥ, ପ୍ରତିପତି ଓ ସମ୍ମାନ । ଏପରିକି ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଉପେକ୍ଷା କରି ନୀରାର ସାମାନ୍ୟ ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟହ ସୌମେନ୍ ଦୌଡିଛି ତା ପାଦ ତଳକୁ । ନୀରା ଉପହାସ ଓ ତାଚ୍ଛଲ୍ୟଭରା ଚାହାଁଣୀରେ ସୌମେନ୍ ଗାଲରେ ଗୋଟେ ଶକ୍ତ ଚଟକଣା ପକାଇ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେଇଛି । ଅର୍ଥ, ସାମାଜିକ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଥିବା ପରେ ବି ଯୁବ ସମାଜ କିପରି ମାନସିକ ଭାବେ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇପଡୁଛନ୍ତି ତାହା ଯୋଗୀ କୁମାରଗିରି ପ୍ରସଂଗ ଅବତାରଣା ପୂର୍ବକ ସୌମେନ୍ ଚରିତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି ।

ପରିବେଶ ଓ ପରିସ୍ଥିତି ମଧ୍ୟ ଦେଇ ରମେଶ କାଉଲ ଚରିତ୍ରକୁ ଅନନ୍ୟ କରି ଗଢି ତୋଳିବାକୁ ଯଥାସାଧ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି ଔପନ୍ୟାସିକ । ଫଳରେ କିଛି ସ୍ଥାନରେ ଏହା ମାତ୍ରାଧିକ ହୋଇଯାଇଛି ବୋଲି ମୋର ମନେହୁଏ । ଯାହାର ସେମିତି କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ କହିଲେ ଚଳେ । ଯଥା ରାଜନୀତି ଠାରୁ ଦୂରରେ ଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଗୋଟେ ମାସ ଭିତରେ ଭୋଟରେ ଜିତିବା, ପ୍ରତିନିଧିମାନଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ ଚେୟାରମ୍ୟାନ ହେବା ଏବଂ ଯେଉଁଦିନ ସଂବର୍ଦ୍ଧନା ସଭା ହେଉଥିଲା, ସେଠାରେ ସର୍ବ ସମ୍ମୁଖରେ ସଭ୍ୟ ପଦରୁ ଓ ଚେୟାରମ୍ୟାନ୍ ପଦରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେବା । ଏହା ନାଟକୀୟତା ପରି ମନେହୁଏ । କାଉଲ ଚରିତ୍ରର ମହାନତା ଦର୍ଶାଇବା ପାଇଁ ଔପନ୍ୟାସିକ ଏହି ଅଂଶଟିକୁ ଯୋଡିଛନ୍ତି । "ହାତଯୋଡି ପେଣ୍ଡାଲ ଉପରୁ ତଳକୁ ଆସିଲେ କାଉଲ୍ । ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଆଗେଇଲେ ସଭାସ୍ଥଳୀ ଭିତରକୁ । ଜନତା ଛିଡାହୋଇ ରହିଲେ । X X X ଦିନେ ପିତୃସତ୍ୟ, ମାତୃ ଆଦେଶ ପାଇଁ ରାଜ ସିଂହାସନ ତ୍ୟାଗକରି ବିଦାୟ ନେଇଥିଲେ ଆର୍ଯ୍ୟ ରାମଚନ୍ଦ୍ର । ଆଜି ଆମର କାଉଲ, ନିଜର ବିବେକର ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ବ୍ୟକ୍ତିର ସମ୍ମାନ ପାଇଁ ତ୍ୟାଗକଲେ ନିଜର ପଦବୀ, ନିଜର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ।" (ତତ୍ରୈବ, ପୃଷ୍ଠା-୧୦୧) କାର୍ଡ ଖେଳରେ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ସହ କଥା ପ୍ରସଂଗରେ ଜିଦ୍ କରି ମାସେ ଭିତରେ କାଉଲଙ୍କୁ ରାଜନେତା ବନେଇବା ଓ ପ୍ରଭୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସହ ତୁଳନା କରି ମହାମାନବରେ ପରିଣତ କରେଇବା ବାରିଷ୍ଟର ଦାସଙ୍କର କାଉଲ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟଧିକ ଭାବପ୍ରବଣତାର ଲକ୍ଷଣ ବୋଲି ମୋର ମନେହୋଇଛି । ଯାହା ଉପନ୍ୟାସର ସାଫଲ୍ୟକୁ ସାମାନ୍ୟ କ୍ଷୁଣ୍ଣ କରୁଛି ।

ଏସବୁ ପରେ ବି 'ଅମାବାସ୍ୟାର ଚନ୍ଦ୍ର' ଏକ ଉଚ୍ଚମାନର ଉପନ୍ୟାସ ଏହା ସ୍ୱୀକାର୍ଯ୍ୟ । ଗୋବିନ୍ଦ ଦାସଙ୍କର ସବୁଠାରୁ ବଡ କୃତିତ୍ୱ ହେଉଛି ଗୋଟେ ଛୋଟ ଘଟଣାକୁ ଆଦାର କରି ଏତେ ସୁନ୍ଦର ଏକ

ଉପନ୍ୟାସ ରଚନା କରିବା । ନରନାରୀଙ୍କର ଦୈହିକ ଆକର୍ଷଣ ପରେ ବି, ଏସବୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଯେ ଏକ ଶାଶ୍ୱତ ସଂପର୍କ ରହିଛି ତାହାକୁ ବିଜିଗୁପ୍ତ, ଚିତ୍ରଲେଖା, ନୀରା, ବାଈଜୀ, କାଉଲ ଓ ମନୀଷା ଚରିତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ଚମତ୍କାର ଢଙ୍ଗରେ ଚିତ୍ରଣ କରିଛନ୍ତି ଔପନ୍ୟାସିକ । ଅନାବିଳ ପ୍ରେମ ଓ ମାନବୀୟ ସଂବେଦନା ଦ୍ୱାରା ଏମାନେ ଛନ୍ଦି ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି, ଯାହା ପାଠକ ପ୍ରାଣରେ ବାରମ୍ବାର ଆଲୋଡନ ସୃଷ୍ଟିକରୁଛି । ଯେତେଥର ପଢିଲେ ବି ନୂଆନୂଆ ଲାଗୁଛି ଉପନ୍ୟାସଟିର ଚମତ୍କାର ସଂଳାପ ଓ ଗୋବିନ୍ଦ ଦାସଙ୍କ ବୌଦ୍ଧିକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ । ପ୍ରକାଶନର ଏତେବର୍ଷ ପରେ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆକର୍ଷିତ କରିପାରୁଛି, ଭଲଲାଗୁଛି, ସର୍ବୋପରି ଜୀବନ ନିଷ୍ଠ ଲାଗୁଛି ।

ଧର୍ମ ଓ ସମାଜ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପାପକୁ ସମସ୍ତେ ନିଜନିଜ ଜୀବନ ପରିଧି ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱୀକାର କରି ଗୋଟେ ଦୃଢ ମାନବୀୟ ଗୁଣଯୁକ୍ତ ଆଦର୍ଶ ଜୀବନ ବଂଚିବାକୁ ଉପନ୍ୟାସ ସୂଚନା ଦେଉଛି । ଫଳରେ ଫମ୍ପା ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଠାରୁ ଦୂରେଇ ବ୍ୟକ୍ତି, ପରିବାର ଓ ସମାଜ ହୋଇପାରିବ ସତ୍ୟ, ଶିବ ଓ ସୁନ୍ଦର ।